

Inkluderende læringsmiljøer i dansk videregående uddannelse

– En rapport af Danmarks Evalueringsinstitut og Videnscenter for Inkluderende Læringsmiljøer

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	2
2. Tværgående sektoranalyse: Inkluderende læringsmiljøer i videregående uddannelser.....	2
2.1 Professionshøjskoler	2
2.2 Erhvervsakademier	3
2.3 Maritime uddannelser	3
2.4 Kreative uddannelser	3
2.5 Universiteter	4
3. Generel konklusion på tværs af sektorer	4

1. Indledning

Denne rapport kortlægger, hvordan danske videregående uddannelsesinstitutioner arbejder med at skabe inkluderende læringsmiljøer for studerende med funktionsnedsættelser. Undersøgelsen tager udgangspunkt i institutionernes egne beskrivelser af indsatser, udfordringer og erfaringer, og har til formål at give et nuanceret overblik over status, tendenser og forskelle på tværs af sektorer.

Arbejdet med inkluderende læringsmiljøer er i hastig udvikling, og mange institutioner er i færd med at styrke deres indsats, både strategisk og praksisnært. Samtidig er der store forskelle i, hvordan indsatsen er organiseret, hvilke ressourcer der er til rådighed, og hvilke tilgange der anvendes. Rapporten søger ikke at evaluere institutionerne, men at give indblik i deres forskellige praksisser og synliggøre fælles udfordringer og muligheder.

Rapporten er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse designet af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), målrettet det institutionelle miljø inden for dansk videregående uddannelse omkring inkluderende læringsmiljøer. Rapporten her søger at stille skarpt på, hvilke tendenser, der gør sig gældende inden for de enkelte sektorer, og den giver også et bud på, hvad der karakteriserer arbejdet med inkluderende læringsmiljøer på tværs af hele det videregående uddannelsesområde, og hvilke indsatsområder, det kunne være interessant at arbejde videre med.

Forud for rapporten er der lavet kvalitative beskrivelser af samtlige institutioner på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen. Hvis man ønsker indblik i, hvad undersøgelsen siger om netop ens egen institution, er man velkommen til at kontakte chefkonsulent Janus Aaen (jha@srg.dk).

2. Tværgående sektoranalyse: Inkluderende læringsmiljøer i videregående uddannelser

2.1 Professionshøjskoler

I professionshøjskolesektoren er der en udbredt erkendelse af behovet for inkluderende læringsmiljøer og en lang række lokale og centrale indsatser, men en samlet strategi og tydelig organisering savnes oftest. Enkelte institutioner har dog udviklet relativt stærke strategiske og organisatoriske rammer, hvor inklusion knyttes til institutionens samlede kvalitets- og læringstilgang. Her ses en tydelig kobling mellem centrale ambitioner og konkrete lokale projekter.

Andre institutioner arbejder primært med inklusion som et SPS-anliggende og gennem mere generelle trivselssindsatser. Enkelte institutioner har formuleret fælles strategiske mål og værktøjer, fx omkring studiestart og studiegrupper, men også her efterlyses konkret viden blandt undervisere.

Et gennemgående træk på tværs af professionshøjskolerne er, at undervisernes rolle ofte er afledt af vejledning eller deltagelse i enkeltstående projekter, men ikke systematisk kompetenceudvikles. Der mangler i mange tilfælde en tydelig pædagogisk ledelse, der kan sikre fælles praksis. Evaluering foregår ofte decentralt eller projektbaseret – og ikke som led i en samlet kvalitetssikringsindsats.

Den mest udtalte tværgående udfordring i sektoren er fraværet af forankring og systematik – samt uensartet tilgang til, hvad der egentlig menes med inklusion, og hvem det skal gavne. Andre udfordringer knytter sig ofte til ressourcer, kompleksiteten i de studerendes behov, og balancen mellem individuelle hensyn og fællesskabet i undervisningen.

2.2 Erhvervsakademier

Erhvervsakademierne rummer en vis variation i organisering og tilgang til arbejdet med inkluderende læringsmiljøer. Flere steder arbejdes aktivt med trivselsindsatser og SPS, og der gøres erfaringer med mere specialiserede indsatser som fx styrket faglig studiestøtte og strukturerede gruppeforløb. Nogle uddannelser har iværksat særskilte tilbud til bestemte grupper af studerende med særlige behov, mens andre i højere grad fokuserer på fællesskaber og generel rummelighed i undervisningen.

I enkelte tilfælde er der igangsat forsøg med kollektive støtteordninger eller opkvalificering af undervisere i samarbejde med eksterne parter. Der udtrykkes generelt en stor vilje til at tilpasse læringsmiljøerne, men også en bevidsthed om, at dette kræver både ressourcer og løbende kompetenceudvikling.

Der er ikke tegn på en fuldt ud koordineret eller fælles sektortilgang, men snarere forskellige lokale tilpasninger til studentergruppens behov og institutionens muligheder.

2.3 Maritime uddannelser

De maritime uddannelsesinstitutioner arbejder i forskellig grad med inkluderende læringsmiljøer, ofte med udgangspunkt i konkrete praksisnære udfordringer og institutionernes særlige profil. Fysisk tilgængelighed, laboratoriearbejde og praktikophold nævnes som områder, hvor der kan være behov for særlige løsninger. Flere institutioner arbejder målrettet med SPS og studievejledning, og de lægger vægt på et undervisningsmiljø, hvor alle studerende kan føle sig inkluderet.

Der er forskellige grader af formalisering, og arbejdet organiseres typisk gennem eksisterende vejlednings- og støttefunktioner. Flere steder har man afholdt fælles temadage eller dialogmøder for undervisere, og der udtrykkes et ønske om at styrke det pædagogiske perspektiv yderligere. På grund af sektorens beskedne størrelse og specialisering foregår meget af udviklingsarbejdet lokalt og med fokus på implementerbare løsninger i praksis.

2.4 Kreative uddannelser

De kreative institutioner har i nogen grad fokus på studerende med funktionsnedsættelser, men tilgangen er ofte præget af enkeltsager og lokale initiativer snarere end institutionelle strategier. Der lægges vægt på personlig kontakt og fleksibilitet, og det fremhæves flere steder, at det overskuelige studiemiljø giver mulighed for individuel opmærksomhed. Dog nævnes det også, at høje krav til arbejdsintensitet og involvering kan skabe barrierer for nogle studerende.

Institutionerne arbejder med generelle trivselsfremmende aktiviteter og samarbejder med fx Studenterrådgivningen, men indsatsen for studerende med funktionsnedsættelser er ikke altid formuleret særskilt. I nogle

tilfælde nævnes et ønske om at forbedre praksis samt en efterspørgsel efter viden om målgruppen og håndteringsstrategier.

Fælles for sektoren er, at der synes at være vilje og engagement, men også behov for mere viden, systematik og organisatorisk støtte til det pædagogiske arbejde med inkluderende læringsmiljøer. Udfordringerne ligner dem, der findes i andre sektorer, men får her særligt præg af det kreative felt og de praksisnære undervisningsformer.

2.5 Universiteter

På tværs af universitetssektoren er der betydelige forskelle i både strategisk tilgang, organisering og undervisernes inddragelse i arbejdet med inkluderende læringsmiljøer. Nogle institutioner fremstår meget systematiske og strategisk funderede med centralt styrede handleplaner og stærk koordinering mellem pædagogiske centre. Ofte tilbydes målrettede kurser til undervisere inden for emnet.

I modsætning hertil er der institutioner, hvor arbejdet i højere grad er præget af lokale, fragmenterede initiativer, og hvor der er et fravær af fælles strategi og systematik. På tværs af sektoren er der en generel tendens til, at SPS og støttefunktioner er veletablerede, men at det pædagogiske ansvar ofte er uklart placeret i undervisningspraksis.

I nogle tilfælde ses en kontrast mellem institutionens velbeskrevne struktur for arbejdet med studiemiljøer, og en udbredt oplevelse blandt medarbejdere af, at organiseringen ikke er kendt eller forankret i undervisningen. Dette peger på en spænding mellem centralt formuleret strategi og lokal implementering. De fleste institutioner oplever stigende behov for indsats, men flere mangler endnu en fælles strategi og er i en erkendelsesfase.

En gennemgående udfordring på universiteterne er, at initiativer ofte baseres på frivillig deltagelse fra undervisere, og at der ikke nødvendigvis følges op, når inklusionshensyn ikke bliver implementeret. Det pædagogiske ansvar er derfor spredt og uforpligtende. Universiteterne nævner samstemmende manglen på tid, viden og incitamenter som en barriere for udviklingen.

3. Generel konklusion på tværs af sektorer

Undersøgelsen viser, at arbejdet med inkluderende læringsmiljøer for studerende med funktionsned sættelser er i gang på tværs af samtlige sektorer, men med meget forskellige grader af systematik, organisering og prioritering. Mange institutioner er i færd med at styrke området, og der udtrykkes en stigende opmærksomhed på, at studenterpopulationen er under forandring – både hvad angår trivsel, forudsætninger og behov for støtte.

Et gennemgående træk er, at støtteindsatsen i mange tilfælde fortsat primært er målrettet det individuelle niveau (fx via SPS eller studievejledning), mens udviklingen af mere generelt inkluderende og tilgængelige læringsmiljøer stadig er i gang med at finde form. Flere steder opleves det som en udfordring at skabe tydelige forbindelser mellem strategiske ambitioner og den konkrete undervisningspraksis.

Underviserne spiller en central rolle i at realisere inkluderende læringsmiljøer, men mange steder efterlyses bedre adgang til viden, konkrete redskaber og tid til at udvikle undervisningen. Der er generel anerkendelse af, at området er komplekst og kræver en samlet organisatorisk indsats, hvor støttefunktioner, pædagogisk udvikling og ledelse arbejder sammen.

På tværs af sektorer udtrykkes bl.a. et behov for:

- Øget kompetenceudvikling og opkvalificering af undervisere
- Systematisk erfaringsopsamling og videndeling, både lokalt og på tværs af sektorer
- Klarere strategisk forankring og koordinering af initiativer
- Bedre balancer mellem individuelle hensyn og hensynet til hele studentergruppen
- Øgede ressourcer – både i form af tid, personale og økonomiske midler

Selvom sektorerne adskiller sig på struktur, faglighed og organisering, er det tydeligt, at mange af udfordringerne og potentialerne er fælles. Det giver gode muligheder for videndeling på tværs, uden at løsningerne nødvendigvis skal være ens.